

UDRUŽENJE OBRTRNIKA ZADAR

RADIONICA IZRADE ČETVEROKUKE

7. do 11. studenog 2011. godine

OBRTRNIČKI
EDUKACIJSKI
CENTAR

Izdavač:

Udruženje obrtnika Zadar
Narodni muzej Zadar

Za izdavača:

Mladen Malta,
predsjednik Udruženja obrtnika Zadar

Autori:

Branislav Jelenić
Renata Marušić
Marija Vrkić-Žuvanić

Naslovnica:

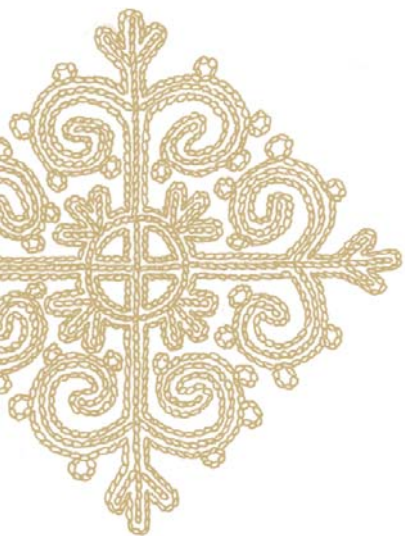
fotografija i rad polaznice, Mira Maravić

Grafička priprema:

Pixel, Zadar

Naklada: 500 kom

Zadar, studeni 2011. godine

Fotografija na poleđini:

GRAĐA sa SADAKA, Morpolača, kraj 19. st., NMZ EO, inv.br. 1551

Uvod

Zadnjih godina, a u skladu s potrebama obrtnika, Udruženje obrtnika Zadar organizira se sve veći broj različitih obrazovnih programa koji olakšavaju poslovanje i pridonose razvoju obrta. Tako je razvijen projekt *Obrtničkog edukacijskog centra* s ciljem objedinjavanja svih obrazovnih programa za koje obrtnici pokazuju zanimanje. Iz godine u godinu raste broj programa i sudionika, a kroz *Obrtnički edukacijski centar* ispunjava se dio potreba za cjeloživotnim učenjem obrtnika.

Osim suvremenih znanja, zadnjih godina obrtnici iskazuju potrebu i za očuvanjem starih vještina kojih je oko nas sve manje, a upravo one čine značajan dio našeg kulturnog identiteta i baštine. Naime, uslijed tehnološkog i gospodarskog razvoja sve teže opstaju stari tradicijski obrti, a pojedini su već i zaboravljeni. Stoga je Udruženje obrtnika Zadar, radi doprinosa očuvanju tradicijskih i zanatskih vještina, potaknulo organizaciju radionice za izradu četverokuke koja je samo prva u nizu programa koji će vjerujemo, potaknuti na primjenu ovih vještina i u suvremenom poslovanju.

Prvi ciklus seminara obuhvaća dvije etnoradionice (zrada četverokuke i pletenje boce Maraschina) koje smo provodili u suradnji s Narodnim muzejom u Zadru, a sa ciljem primjene tradicijskih motiva i rukotvorstva karakterističnih za zadarski kraj u suvremenom proizvodu. Ovaj projekt Udruženje je prijavilo na natječaj Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva pod nazivom "Razvoj tradicijskih i umjetničkih obrta" kroz koji su mu odobrena financijska sredstva za provedbu u 2011. godini.

Namjera je nastaviti provoditi ovakve i slične programe kao što su predavanja o tradicijskim predmetima i vještinama, seminare o njihovoj primjeni, radionice i slično. Suradnjom s Narodnim muzejom i drugim institucijama koje imaju sličan cilj želimo osnažiti ovu ideju i ukazati na tradicijske vrijednosti i raznovrsne mogućnosti primjene u suvremenim proizvodima, a osobito u turističkoj ponudi.

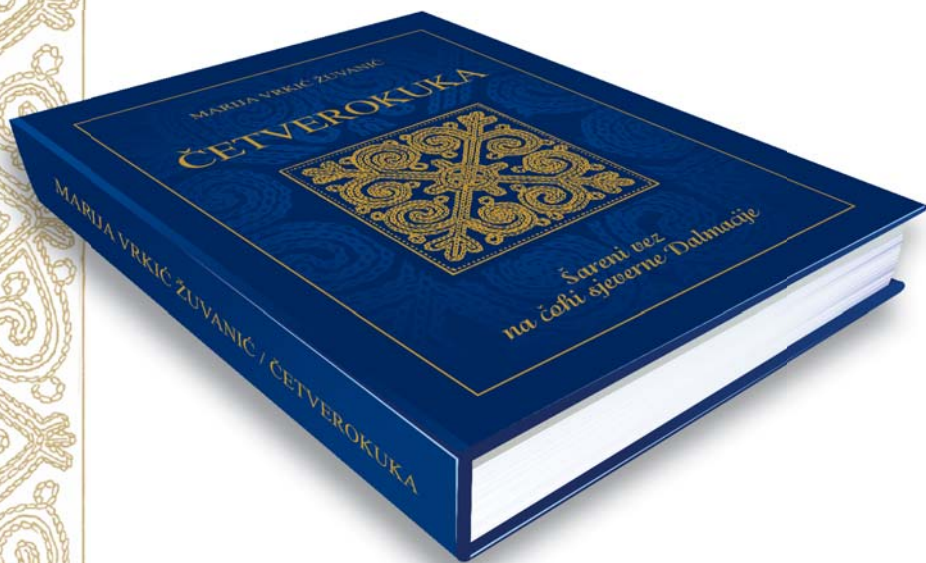
Na prvoj radionici četverokuke sudjelovalo je osam sudionica koje su same vlasnice ili članice obitelji obrtnika. One su stekle teorijska i praktična znanja o ovoj tradicijskoj vještini ukrašavanja tekstila što će im otvoriti mogućnost za osmišljavanje i daljnju primjenu naučenog u obrtničkoj djelatnosti. Namjera Udruženja je nastaviti poticati i ovakve edukacije kroz *Obrtnički edukacijski centar* i tako doprinijeti očuvanju tradicije i baštine našega područja, ali i unapređenju turističke ponude kroz stvaranje prepoznatljivih proizvoda.

Mladen Malta, predsjednik Udruženja obrtnika Zadar

Tradicijski vez na čohi sjeverne Dalmacije

Tradicijska odjeća Bukovice, Ravnih kotara i dijela velebitskog podgorja odlikuje se šarenim vezom živopisnih boja i bogate ornamentike.

Od domaćeg stupanog i nestupanog sukna, prirodno bijele, sure ili smeđe boje, obojene u crnu ili indigo modru boju krojila se odjeća: *aljci, koporani i kabani, sadaci, aljine i carze, benevreći...* Tkale su se pregače, torbe i tkanice, uplitala užad, struke gajtani i podvezice. Vezlo se tankom niti svilenog ili pamučnog konca na trakama, kvadratima, trokutima i pačetrovinama čohe, a tanje predenim vunanim koncem na suknu. Tako izvezeni komadi čohe slagani su pravilnim redoslijedom i sastavljani u površinu koja se naziva "građa". Ona se prišivala ili aplicirala na odjeću i obuću, te uporabne predmete. Taj prekrasni šareni vez u potpunosti je uspio potisnuti grubi izgled vunene odjeće, nametnuvši se koloritom bogato izvezene ornamentike kojom dominira osnovni motiv "četverokuka".

Knjiga ČETVEROKUKA - šareni vez na čohi sjeverne Dalmacije, autorice Marije Vrkić Žuvanić. Izdavač Narodni muzej Zadar.

Nekom nadnaravnom preciznošću i perfekcijom, lančić do lančića na samoj površini čohe kao podloge, tananom niti svilenog ili pamučnog konca stvorena je "građa".

Od ogavlja do obuće svaki je odjevni predmet prebogat vezenim ukrasima i stoga je za izradu te odjeće potrebno mnogo vremena i strpljivosti, preciznosti, rutine i spretnosti te je stoga ona rijetko viđena na današnjim kulturnim događanjima.

Možete li zamisliti koliko je sve zanata bilo objedinjeno u jedan obrt proizvodnje sukna u metrima za odjevne predmete ili pokrivače za krevete (biljaca, šarenica): šišanje ovaca, odabir i pranje vune, razvlačenje vune, predenje, tkanje, stupanje, bojanje... Obrti u izradi odjeće i obuće: krojenje, pletenje i uplitanje, vezenje. To je samo područje tekstilne narodne umjetnosti gdje je najznačajniju ulogu imala vuna - a ona je tada bila jedan od važnijih proizvoda u stočarstvu. Za proizvodnju sukna potrebna su četiri godišnja doba. Svaki proces ima svoje godišnje doba, sve u skladu s prirodom.

Vratimo se na našu glavnu temu: šareni vez na čohi sjeverne Dalmacije. Najznakovitiji osnovni motiv šarenog veza na čohi predstavlja "četverokuka". Može biti oblikovana u svim mogućim varijacijama: od dvokuke (kuke samice) do četverokuke, od četverokuke do osmerokuke pa i do tridesetšesterokuke na samo jednom kvadratu čohe, a li ona uvijek u osnovi ostaje "četverokuka". Svojim simetričnim slaganjem ornamentike i boja kroz vez, dovedena je do savršenstva.

Najčešći motiv je križ (prvenstveno kao simbol nade i zaštite) zaobljen s četiri kuke. Okićen je svim mogućim oblicima ornamentike: petljama (punjkama), viticama, krugovima, cik-cak linijama, rozetama, spiralama. Slažući tako izvezene razne oblike čohe, spajajući ih tako s upletenim gajtanom nastajala je "građa" - izvezena površina koja se prišivala na suknu odjeću i obuću. Modra, crvena i zelena (ponekad i crna) boja čohe u pravilu je služila kao podloga za izradu "četverokuke".

U jednostavnim, osnovnim oblicima dvokuke (samice) i četverokuke se javljaju izrezbarene u drvetu, uklesane u kamenu, oslikane na keramici. U Bukovici i Ravnim kotarima osim na tekstilu kao vez, najprisutnija je rezbarija na drvetu pa su se najčešće u izrezbarenoj ornamentici javljali motivi dvokuke i četverokuke: na sviralama, diplama, čurlikama, preslicama i vretenima, češljicima, tronošcima s naslonom, kolijevkama, škrinjama, štapićima za uplitanje struke i gajtana i još mnogo čemu.

Šareni vez na čohi čiji je glavni motiv "četverokuka" je zapravo tekstilni nakit tradicijskog odijevanja jednog siromašnog naroda koji nam je svojom kreativnom snagom pišući i slikajući iglicom i koncem tu savršenu simetriju geometrijskih linija i boja ostavio snažan pečat o svom vlastitom identitetu.

Najnježniji i tihi zapis je zapravo taj čipkasti šareni vez koji je tekao iz ruku nepismenih žena nazivan kao "tajanstveno žensko pismo" (izložba Građa-tajanstveno žensko pismo, Zagreb, 2009., Ivanka Ivkanec i Lucija Franić Novak). Žena je od najranije mladosti počela pripremati svoju svadbenu odjeću, računajući i preračunavajući koliko joj treba materijala i konca za vez. Osmišljavala je cijelu koncepciju vezene građe držeći se strogih tradicijskih pravila a sve pod budnim okom bake ili majke. Njena ornamentika nije rađena po crtežu već "iz pameti" sve je bilo zapisano u glavi. Uradak je mjerila prstima a po potrebi obilježavala ugarkom, čuvala ga pod uzglavljem.

U knjizi "Četverokuka" preko muzejskih primjeraka tradicijske odjeće obrađeni su crteži motiva i popratne ornamentike, tehnike izrade šarenog veza na čohi i suknu te ukazane znakovite različitosti varijacija motiva, kolorita i tehnika između lokalnih područja, vjerske pripadnosti i nacionalnog identiteta.

Radionice četverokuke ima za cilj pobuditi širi interes za zaboravljeni, a mnogima i nepoznat biser našeg tekstilnog rukotvorstva, te ga uvrstiti na sam vrh hrvatskog popisa zaštićene kulturne baštine pri UNESCO-u. Ona je nepresušni izvor inspiracije za sve grane umjetnosti, namijenjena je kako ženskoj tako i muškoj populaciji. Kroz edukativne radionice pomoći će svakome od nas iznjedrili iz sebe makar tračak kreativnosti i ugraditi je u svoju svakodnevnicu.

Marija Vrkić-Žuvanić

Muški NAZUPCI, Pridraga, kraj 19. st., Narodni muzej Zadar - Etnološki odjel, inv. br. 1020

GRAĐA sa SADAKA (ženski sukneni haljetak bez rukava), Ravni kotari, kraj 19. st., NMZ EO, inv.br. 37

Radionica izrade ČETVEROKUKE

Gradska straža, 7. do 11. studenog 2011. godine

Radionica četverokuke rezultat je suradnje Udruženja obrtnika Zadar i Narodnog muzeja Zadar. Ovakvim aktivnostima i oblicima rada najneposrednije se ostvaruje temeljni cilj i svrha njihova održavanja, a to je stjecanje znanja i vještina u izradi, kontinuitetu rada i očuvanja tradicijskih predmeta i narodnih vezova naše bogate kulturno-povijesne i umjetničke baštine te mogućnosti široke primjene, u ovom slučaju posebice modnoj industriji i poduzetništvu kao izuzetno atraktivnih aplikacija.

Interes za radionicu nadmašio je očekivanja, a mogućnost sudjelovanja pružena je prije svega vlasnicama i sudionicama obiteljskih obrta od kojih se očekuje da će najlakše primijeniti naučeno u vlastitim proizvodima. Obzirom da su vrsta edukacije i prostor ograničili broj polaznica na osam, u radionici su sudjelovale: Slavica Čubrić iz cvječarsko-aranžerskog obrata "Cvječarnica Bella",

Ada Duka iz krojačko-trgovačkog obrta "Ada", Mevlija Hegić iz trgovačkog obrta "Manufatto", Dragana Kužat iz obrta za izradu i prodaju suvenira "Malena", Dejana Malta iz trgovačkog obrta "Malta", Mira Maravić iz trgovačkog obrta "No limit", Marijana Miočić iz ugostiteljsko-trgovačko-turističkog obrta "Girica" i Irena Zubčić iz urarsko-trgovačkog obrta "Urarstvo Zubčić". Vjerujemo kako će se nastaviti s ovakvim radionicama te će i svi ostali zainteresirani imati priliku sudjelovati na njima.

Radionica je započela s radom 7. studenog 2011. godine u Etnološkom odjelu Narodnog muzeja pod stručnim vodstvom gospođe Marije Vrkić Žuvanić, koja se godinama bavi proučavanjem i podukom o ovom osobitom vezu karakterističnom za naše područje. Edukacija je trajala 25 sati, a svaka polaznica je dobila edukativni paket s potrebnim priborom za rad i priručnikom "Četverokuka, šareni vez na čohi sjeverne Dalmacije" autorice Marije Vrkić Žuvanić, koji će im pomoći u daljnjoj primjeni naučenog.

Što su rekle sudionice radionice:

"Kroz ovu radionicu, a zahvaljujući uvelike voditeljici, njenoj strpljivosti, entuzijazmu i duhovitosti, otvorio mi se jedan drugačiji svijet. U izuzetnoj atmosferi sa ostalim polaznicima radionice vrijeme u radu prođe brzo i zanimljivo."

"Ova radionica za izradu četverokuke je "puni pogodak" za nas žene - obrtnice. Svaka od nas će u daljnjem radu moći primijeniti to što smo naučili na radionici, ali svaka na svoj način i u drugom obliku. Naučene vezove primijenit ćemo u izrađivanju naših suvenira ili slično."

"Dojmovi su savršeno pozitivni. Edukativna radionica je "zakon"."

"Ovo je vraćanje u mirnu prošlost, prepunu invencije, smiraja i boja!"

"Drago mi je da mi se ukazala prilika upoznati jednu tako bogatu tradiciju koja me oduševila i prema kojoj imam veliko poštovanje. Ugodno je druženje u ovom prostoru. Gospođa Marija je svojom osobnošću doprinijela da ovaj ambijent bude još ugodniji i topliji. Svojom smirenošću nas je ohrabivala i uvjeravala da mi to možemo."

Mogućnost primjene u poduzetništvu

Moderno društvo sve više karakterizira potrošačka kultura koja potiče globalizaciju i uniformiranje. Odjevni predmeti, glazba, gastronomija, stanovanje i drugi vidovi života koji nas određuju postaju jednaki bilo gdje na svijetu.

Time se postupno gubi sociokulturni identitet društva, koje zanemaruje svoju tradiciju i baštinu. Kao svojevrsan otpor ovoj pojavi, zadnjih godina razvija se trend kojim se ističu kulturne i tradicijske specifičnosti, a što se promovira kroz modu, arhitekturu i uređenje interijera, putovanja, glazbu i slično.

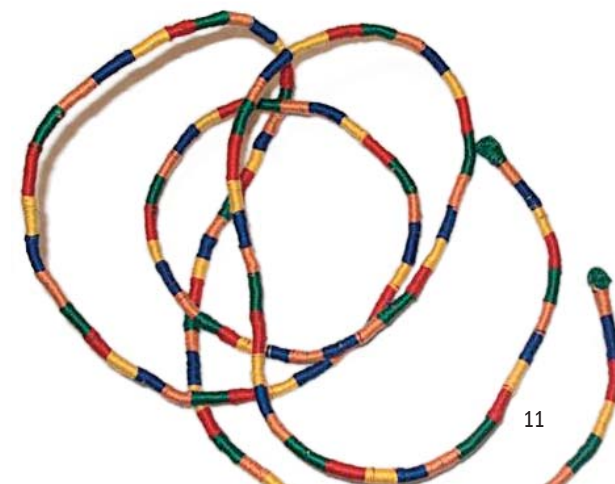
Osim toga, sve se više popularizira alternativni životni stil koji promovira lokalno uzgojenu hranu, održivu (zelenu) gradnju i transport, recikliranje, etnoaktivizam, fer trgovinu (eng. Fair trade) i etički konzumerizam. Veliki dio turističkih posjetitelja zagovara ove vrijednosti i žele provesti odmor u tipičnom ozračju uz autohtona jela i običaje, a s odmora ponijeti suvenire i druge proizvode karakteristične za taj kraj.

Ponuda suvenira na našem području je raznolika ali u velikoj mjeri predstavlja masovnu proizvodnju robe široke potrošnje koja u sebi sadrži samo najjednostavniju poruku. Obzirom na sve zahtjevnije goste koji žele kao uspomenu iz naše zemlje ponijeti i dio atmosfere, priča o šarenom vezu koji je tradicionalno potiskivao grubi izgled vunjenih odjevnih predmeta ali se aplicirao i na raznim drugim predmetima, može biti ona priča koja „prodaje proizvod“. Dobro ispričana priča stvara sliku koju vezujemo uz proizvod i koja u našim mislima ostaje godinama.

Sve ovo otvara brojne mogućnosti primjene tradicijske estetike u oblikovanju novih prepoznatljivih proizvoda temeljenih na kulturnom naslijeđu. No, prije svega nužno je vratiti se ovim vrijednostima i istražiti ih u suradnji sa stručnjacima koji čuvaju našu etnološku baštinu. U tom postupku stvara se prostor za kreativno promišljanje o mogućnostima spajanja suvremenog i tradicionalnog.

Primjerice, izuzetno je mali broj suvremenih odjevnih predmeta u Hrvatskoj sa specifičnim nacionalnim ili regionalnim značajkama koje objedinjuju boje, oblike i materijale. Vještina izrade veza na čohi (četverokuke), koja je karakteristična za područje sjeverne Dalmacije, pruža mogućnost apliciranja ovog veza na tkanini i stvaranje odjevnih ili nekih drugih predmeta prepoznatljivog rukopisa.

Spoj tradicijskog i suvremenog uvijek će odgovarati na potrebe domaćeg i stranog tržišta, a tradicijski elementi mogu se uklopiti i u svakodnevni život, stanovanje i uređenje prostora. Stoga se može reći da su brojne i druge mogućnosti primjene četverokuke u suvremenim proizvodima, a nadahnuće se može naći kako u tradiciji, tako i u praćenju modernih predmeta i dizajna. Na ovaj način će se uvelike pridonijeti očuvanju našeg tradicijskog naslijeđa što je izuzetno važno u trenutku pristupanja Hrvatske Europskoj uniji i prihvaćanja novih, zajedničkih kulturnih vrijednosti.

UDRUŽENJE OBRTNIKA ZADAR

NARODNI
MUZEJ ZADAR